

Játéklap az 1848—49-es forradalom és szabadságharc köszöntésére

Az „Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag...” című játéklap történetéhez tartozik, hogy megírására egy rendkívül rokonszenves hír serkentett bennünket. A Magyar Úttörők Szövetségének kiskunhalasi elnöksége mellett működik a hazafias és honvédelmi nevelési szakbizottság, melynek vezetője: Kovács Sándor százados, aki az úttörőelnökkel: Taskovics Valériával együtt intézményeket, szervezeteket stb. keresett fel, hogy anyagi-erkölcsi támogatókat találjon a következő elgondoláshoz. Az elgondolás pedig: pályázat kiírása az 1848—49-es események 140. évfordulójának a méltó megünneplésére. Vetélkedőre gondolt — sokféle feladat megoldásával — a szakbizottság vezetője.

Az eredeti gondolatot, továbbá a bőkezűsége valló jutalmakat egy szakbizottságközi ülésen ismerhettük meg. A jelenlevők (gyakorló úttörővezetők, a kulturális szakbizottság tagjai stb.) örömmel tájékozódtak a nemes elhatározásról. A sokféle feladatváltozat természetesen válogatásra és rendszerezésre várt. Az úttörőelnök jelen sorok íróit kérte meg, hogy a hallottak figyelembevételével, szakmai felkészültségük, ízlésük alapján szerkesszék meg azt a dokumentumot, amely a területi úttörőcsapatok pajtasait feldolgozásra, szellemi munkára, összességében az évforduló köszöntésére készíti.

Már a címben közölni kívántuk, hogy többet szeretnénk, mint egy egyszerű történelmi leckefelmondást. A műfaj (játéklap) pedig kinyilvánítója annak a szerzői szándékának, hogy valóban játék, de felelősségteljes játék legyen ez a munka mindazoknak, akik játszótársunkká szegődnek.

Az egyes feladatokat Petőfi-versek részleteivel indítottuk, érzékeltetvén, hogy forradalom és szabadságharc Petőfi gondolataival fűszereződik igazából.

A tevékenységformák ismeretében elmondhatjuk immár, a biztos, alapos munkához múzeum-, levéltár- és könyvtárlátogatás kell — nem véletlenül! A történelem eseményeinek, folyamatainak tisztességes megismeréséhez kutatás, elemzés és forrásfeldolgozás vezet.

A játékba bekapcsolódó gyermekek megismerő és problémafeldolgozó képességét a következőképpen fejlesztettük:

gondolkodási műveletek	
1. emlékezetbe idézés, a fantázia működtetése (szövegalkotás)	1., 4., 6., 7.
2. csoportosítás, rendszerezés	2., 3., a—c), e—g), 4., 5., 6., 7.
3. összehasonlítás, viszonyítás	3. d), 3. f—g), 7.
4. kiemelés, általánosítás, absztrahálás	1., 3. d), 4., 7.
5. ítéletalkotás, következtetés	1., 3. d), 7.
6. bizonyítás, cáfolás	1., 3. d), 7.

Véleményünk szerint elérte célját a Kiskunhalasi Városi Üttörőelnökség és a mellette működő hazafias és honvédelmi nevelési szakbizottság, hiszen a figyelemre méltó szándék alapján szerkesztett játéklap megoldására 11 üttörőcsapatból több mint 150 pártás vett részt.

„EZERNYOLCSZÁZNEGYVENNYOLC, TE CSILLAG...”

15-dik március, 1848

Magyar történet múzsája,
Vésd soká nyugodott,
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a nagy napot!
(...)

Petőfi Sándor Pesten, 1848. március 16-án vetette papírra a fent idézett sorokat. Nemzetünk sorsfordító időszakát vetítik elének, az emlékezők elé a költő gondolatai.

Lányok! Fiúk! A magyar történelem dicső lapjait lapozók! Készültök-e az 1848—49-es események köszöntésére? Segítségül adjuk közre ezt a játéklapot. Úgy tudjátok helyesen kitölteni, ha alaposan körülnéztek múzeumokban, levéltárakban, könyvtárakban (helyi, megyei, országos). Feltétlenül keressétek fel történelemtanároktól vezetéssel a Hadtörténeti Múzeumot (Budapest, I. kerület, Tóth Árpád sétány 40.), ahol újabb értékes tájékoztatást kaphattok.

A játéklap feladatait egy önállóan tervezett albumban oldjátok majd meg! Nem akarjuk a technikát, az ötleteteket behatárolni, ezért csak javasoljuk az albumot. A feladatok megoldása előtt tényszerűen fel a legfontosabb adataitokat!

Iskolátok neve: _____

A csapat kapitányának neve: _____

A csapat tagjainak neve: _____

A felkészítők neve: _____

Sok sikert kívánunk a játékhöz!

1. feladat:

(...)

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveiket,

(...)

(Petőfi Sándor: Nemzeti dal)

Az 1848—49-es forradalomnak és szabadságharcnak több neves alakját tudnátok tisztelettel felsorolni. Petőfi Sándor, Kossuth Lajos, Vasvári Pál, Táncsics Mihály mellett ma is sokat beszélünk Bem apóról, Klapka tábornokról és Gábor Áronról.

Képzeljétek el, hogy beszélgetni tudtok az 1848—49. évi események egyik jeles személyiségével!

a) Fogalmazzatot meg 3 tárgyszerű, ténszerű, szakszerű kérdést!

b) A megkérdéztettek nevében válaszoljatok is!

2. feladat:

(...)

Mi célja a világnak?
Boldogság! s erre eszköz? a szabadság!
Szabadságért kell küzdenem.
Mint küzdtek érte oly sokan.

(...)

(Petőfi Sándor: Az apostol)

1848. március 15-én a „szabadság, egyenlőség, testvériség” jelszavával forradalmi események kezdődtek hazánkban. Az akkor történelekről írásos és tárgyi emlékek mesélnek a ma emberének.

a) Kutassatok fel ti is ilyen (írásos, tárgyi) emlékeket!

b) Az általatok választott technikával készíttetek egy hasonmás tárgyi emléket (pl. fegyver, ruházat, zászló stb.)!

3. feladat:

(...)

Szabad sajtó! ... már ezentúl
Nem féltetek, nemzetem,
Szívedben a vér megindul,
S éled a félholt tetem.

(...)

(Petőfi Sándor: 15-dik március, 1848)

Az általatok meglátogatott múzeum anyagában milyen, a szabadságharc idejéből való emlékek találhatók?

a) Soroljátok fel ezeket!

b) Készítetek illusztrációt is!

c) Ismerjétek meg a „Komáromban Augusztus 5-én 1849-ben kelt NYÍLTRENDELET”-et!

d) Végezzetek forráselemzést! Írásban válaszoljatok!

— Mi a műfaja ennek a dokumentumnak?

— A forrás keletkezésének — helye: _____

— ideje: _____

— Milyen cél érdekében mozgósítja a népfelkelőket Klapka György a „NYÍLTRENDELET”-ben?

— Kiket szólít katonának?

— Milyen fegyvert hozzanak magukkal?

— Mikor fog leszerelni a bevonuló népfelkelő?

— Hol helyezték el a népfelkelőket?

— Kik felelősek a „NYÍLTRENDELET”-ben foglaltak megvalósításáért?

— Milyen sors vár az ellenszegülőkre?

— Véleményetek szerint miért tartalmaz ilyen szigorú előírást a 8. pont?

— Véleményetek szerint rendelkezett-e kellő számú fegyverrel Klapka hadserege? Indokoljátok meg a választ!

— Mely könyvek segítségével készítettétek el a forráselemzést?

e) Jelöljétek kontúrtérképen az elemzett forrásban olvasható városok (jelük: +), folyók nevét!

f) Komárom szép példáját adta a hősiességnek, mint más városok is.

— Emlékeztetek meg azokról a várakról, térképen történő bejelöléssel, amelyek a világosi fegyverletétel után kerültek az ellenség kezére! (A várak jele: =)

g) Ismertek-e az elemzett dokumentummal kapcsolatban lévő iratot?

— A számotokra legbeszédeesebb sorokat idézzétek!

4. feladat:

Trombita harsog, dob pereg,

Kész a csatára a sereg.

Előre!

Süvit a golyó, cseng a kard,

Ez lelkesíti a magyart.

Előre!

(...)

(Petőfi Sándor: Csatadal)

Látogassatok el egy levéltárba! A rendelkezésekre álló források alapján soroljatok fel olyan honvédezzredek, amelyekbe a szabadságharc ideje alatt lakóhelyeteikről és a környező területeikről verbuváltak (soroztak) katonákat!

Keressetek fel könyvtárat is! Ismerkedjétek meg Barcy Zoltán—Somogyi Győző: A szabadságharc hadserege (Corvina, 1986) című könyvével! Ez a mű a korszak katonáinak a ruházatát, fegyverzetét stb. is bemutatja.

Készítetek el egy csákót (a könyv alapján), amelyet a hajdani, a környékeken fegyvert viselő katonák hordhattak!

5. feladat:

(...)

Ott essem el én,

A harc mezején,

Ott folyjon az ifjúi vér ki szívből,

S ha ajkam örömteli végszava zendül,

Hadd nyelje el azt az acéli zörejt,

A trombita hangja, az ágyúdörej

(...)

(Petőfi Sándor: Egy gondolat bánt engemet ...)

NYILTRENDELET.

A komáromi felső dunai vitéz hadsereg e folyó hó 3-án a várt környező osztrák zsoldosokat olly hatalmasan verte szét, — hogy minden keitékektől megfosztott s elérmített maradványai legfőlebb Pozsony falai alatt fognak megállapodni.

Illy tökéletes győzelem érzellet a hív magyar kebel meg nem élvezett.

Itt az idő s kötelesség felhasználni e győzelem eredményét.

Midőn testvéreink a tiszta mellett küzdenek, a mi feladatunk a Duna jobb s balparti megyékben az ellenséget kiirtani, vagy onnan végképen kiűzni.

Igy fogunk a nemzet várakozásának megfelelni.

Azon teljhatalomúval fogva tehát, mellyel az ország kormányzó elnökének Pesten Julius 1-én és Szegeden Julius 13-án 1849 kelt rendeletei által megvagyunk bízva s felhatalmazva rendeljük a mint következők:

1-or az országos Debreczenben Majus 18-ik napján 1849-ben kelt rendelet nyomán s abban foglalt általános népfelkelési kötelezettség alapján minden családtól, hol két vagy több férfi találatik, — egy — 19 éves kortól 30 éves korigvaló, a haza védelmére kiállani, s a hadsereghez csatlakozni tartozik.

2-or Ha lö fegyverrel elnem láthatatik, kaszával álland ki.

3-or Szolgálat a ellenség kiűzéséig tartand.

4-or Ezen felkelők a rendes honvédekkel egyforma díjazásban és ellátásban részesülendvén, — vagy új zászlóaljakra fognak össze alakulni, vagy a sereg zászlóaljai közé beosztatni.

5-or katonai fegyver s törvény alatt állandanak.

6-or Ezen rendelet mindenütt rögtön fogamatba vevendő ott, hol azt az alolirt tábornok s fővezér kihirdetendi.

7-or Legszigorubb végrehajtásért minden megyei s városi hatóságok és tisztviselők, községek előjárói összevessen és fejenként felelősek, — felelősek vagyonuk s életükkel.

8-or ki elleno szegül a tábori haditörvényszék által mint hazának ellensége halálra ítélendő.

Komáromban Augustus 5-én 1849.

Komáromi s felső hadseregbeli t. h. kormánybiztos

Ujházi László.

Klapka György

tábornok fővezér.

Kiadatik Mednyesszky Sándor őrnagy ur számára.

Komáromban Augustus hó 5-én 1849.

Klapka

tábornok.

Az 1846-ban keletkezett rapszódia több olyan kifejezést is tartalmaz, amelyek egy hadiszótárba is bekerülhetnének.

Tanulmányozzátok az alábbi szókészletet, hadiszótárt!

1. atilla	12. kartács	23. svalizsár
2. burnusz	13. kurtály	24. tarack
3. csákó	14. lajbi	25. tarsoly
4. csurapé	15. mozsár	26. toborzás
5. dolmány	16. pakfong	27. tollforgó
6. dragonyos	17. panyóka	28. újoncozás
7. dzsida	18. paszomány	29. ulánus
8. gránátos	19. pika	30. ütég
9. gyutacs	20. röppentyű	31. vértés
10. kápa	21. sabrak	32. vontcsövű
11. karabély	22. spencer	

a) Írjátok le a hadiszótárt alkotó szavak jelentését!

b) Mely szótárak, lexikonok stb. segítségével tudtátok körülírni, megmagyarázni a szavakat?

c) Csoportosítsátok a megismert szavakat jelentésük alapján! Adjatok nevet a csoportoknak!

6. feladat:

(...)

Haza és szabadság, ez a két szó, melyet
Először tanuljon meg dajkájától a gyermek,
És ha a csatában a halál éri,
Utolszor e két szót mondja ki a férfi!

(Petőfi Sándor: A magyar nép)

Az 1848—49-es polgári forradalom és szabadságharc eseményei, az eseményeket befolyásoló személyiségek számtalan művészeti alkotásnak lettek témájává, ihletőjévé.

a) Kutassatok fel ilyen irodalmi, zenei, képző-, ipar- és filmművészeti alkotásokat (szerző, műcím stb.)!

b) A gyűjtött anyagot helyezzeitek el az átlalatok készített albumba!

Egy jó tanács...

... egyetlen könyvet se (tankönyvet se!) csonkítsatok!

Lányok! Fiúk!

Ezt a feladatot önállóan oldjátok meg! Mivel személyes élményeitekről vallhattok, ezért javasoljuk az önálló tevékenységet. Továbbra is ügyeskedjete!

(...)

Előre hát, oh nemzetem, ne állj meg!
Hogy állanal meg pályád közepén?
Félutadon vagy, félértél a hegyre,
S könnyű már annak, aki völgybe mén,
Elő, elő a zászlóval kezdedben!

(...)

(Petőfi Sándor: Jött a halál)

Szabadon választott műfaj szabályai felhasználásával valljátok nemzeti jelképeinkről (címer, zászló, nemzeti himnusz stb.)!

a) Írd le, hogy mit jelentett számodra a választott nemzeti jelkép! (Egyről írd!) A műfaj keretei között őszintén, lelkesedéssel adjál számot arról, mikor és hogyan kerültél vele kapcsolatba, milyen élményt jelentett számodra az első „találkozás”!

b) A számodra legbecsebb nemzeti jelkép rövid történetének leírásáról se feledkezzél el!

c) Dolgozatod végén tüntesd fel az általad hasznosított, alkalmazott szakcikk, tanulmányok, könyvek jegyzékét!

Versenyzők!

Sok sikert kívánunk Petőfi Sándor máig ható szavaival:

„TALPRA, MAGYAR!”